ԱՐՄԵՆԻԱ

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԲԱԺՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամեն տեղի համար ուր այս լրագրի մուտքը արգիլուած չէ, ամբողջ 16րդ շրջանի (900 սեպտ.—901 յուլիս) բաժնորդագրին է 20 Ֆր. կանխիկ։ Կարելի է նաև բաժնորդագրուիլ քանի ամսի համար որ ուզուի, ամեն մէկ ամսականը 2 Ֆր. հաշուելով և 1901 յուլիս ամսէն անդին չանցնելու պայմանով։

Նամակ և ծրարպէտք է ղրկել հետևեալ հասցէով. M. PORTOUKALIAN, Rédacteur du journal *Arménia*. MARSEILLE (France).

ԺԶ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2

1900 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 12

1900 ՕԳՈՍՏՈՍ 30 (Հ. Տ.)

ԶՈՒՐԵԳՏԱՐԹԻՒ

ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, հատատելով և կամ ամսամբ միայն կը հրատարակէ իրեն ղրկուած գրութիւնները։ Չարտաւոր չէ վերադարձունել չհրատարակուած ձեռագիրներ։

Մանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով։

Մանուցման 1 միլիմետրը 1 սանդիմ կարժէ։ 1 գիծը 2 սանդիմ։

Les annonces, en français et en arménien sont reçues, aux bureaux de Rédaction : Rue Glandevès, 17.

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԱԶԴԵՐ

Այն անձեր որոնց ընթերցասիրութեան և հայ թերթ մը քաջալերելու զգացման վրայ վստահելով ղրկած ենք Արմենիան, եթէ չեն ուզեր բաժնորդագրութիւնը շարունակել և շուտով ղրկել բաժնորդագինը, կը խնդրենք որ թերթը մերժելով (refuser) մեզ վերադարձունել տան փոստին և քաջալերով մ'ալ անմիջապէս իմացունեն մեզ որ ի զուր բոստի և այլ ծախքեր վճարելով ղրկելը չշարունակենք։

— Արմենիան այն հին բաժնորդներ որոնք 15րդ շրջանին համար 20 ֆրանք ամբողջովին վճարած էին իրենց հին հաշիւ փակուելու համար իրաւունք պիտի ունենան ներկայ 16րդ շրջանի մինչև 11րդ թիւն ստանալու. հետևապէս այս 16րդ շրջանի ինչև վերջն իրենց բաժնորդագին վճարած լինելու համար 17 ½ ֆր. միսն կը պարտին ղրկել։ Իսկ այն հին բաժնորդներ որոնք ներկայ 16րդ շրջանին համար ալ 20 ֆր. ղրկած և արդէն, կը խնդրենք որ հաճին իմացունել մեզ թէ ի՞նչպէս կուզեն կարգադրել իրենց այդ 21/2 ֆր.ի պահանջը. եթէ կը փափաքին, իրենց ընտրած գիրքերէ 2 ½ ֆր.ի արժէքով կը ղրկենք իրենց (եթէ իրենց ուզած գիրքն աւելի արժէ, տարբերութիւնը մեզ ղրկուելով). իսկ եթէ կուզեն, փոստով իրենց կը վերադարձունենք այդ 2½ ֆրանքը։

— Արմենիային իր 16րդ շրջան թեւակոխելով հրատարակումը չյետաձգելու համար, մեր բարեկամներուն շատերի խորհուրդին հետևելով, վերկսած ենք շարունակել հրատարակութիւնը, առայժմ շաբաթը մէկ թերթ հանելով և խոստանալով շուտով սկսել նորէն, երբ հանգամանքները ներեն, շաբաթն երկու թերթ տալու։

— Աւելորդ է կրկնել թէ կ'խնդրենք խմբագրութեանս բաժնորդագնի պարտք ունեցողներէն որ փութան անմիջապէս մաքրել իրենց հաշիւները։ Մենք ստիպուած լինելով կանխիկ ընել լրագրի հրատարակութեան ծախքերը, մեր պահանջների անվճար մնալը շատ դժուար կացութեան մը կը մատնէ մեզ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ցարատեւութեան ոգին.—Սասունցի կոտորածը.—Նամակներ Պարսկահայքէն.—Նամակ Հնդկաստանէն (Կալկաթա).—Հայեր ի Թիւրքիա.—Նոր հրատարակութիւններ.—Նոր թերթ մը.—Փոքրիկ սուրհանդակ.—Թիւրքիահն լուրեր.—Արտասահմանի լուրեր.—Մանուցումներ։

ՑԱՐԱՏԵՒՈՒԹԵԱՆ ՈԳԻՆ

Մեծ գործերը գլուխ տարուելու համար երկար ժամանակի կը կարօտին։ Անոնց յաջողութեան համար յարատեւութիւն պէտք է։ Ամենահզօր ազգեր անգամ իրենց ծրագիրները յաջողցուցելու համար երկա՛ր տարիներ յարատեւութեամբ կաշխատին. ո՞ւր կը մնայ մեզի պէս տկար ազգ մը։ 120 միլիոն հոգիէ բաղկացած մի ժողովուրդ իր ձեռքի տակ ունեցող Ռուսիոյ ահագին տէրութիւնը. 250, տարիներէ ի վեր յարատեւութեամբ կաշխատի գործադրել Մեծն Պետրոսի քաղաքական ծրագիրը, թէև այսչափ երկա՛ր միջոցի մէջ անոր մէկ մասմիայն դեռ գործադրած է։

Մեր ազգի մէջ պէտք է յարատեւութեան ոգին մտցունել եթէ կուզենք որ ազգային մեծ գործեր յաջողին։

Ժողովրդին մէջէն փափաքներ կարտայայտուին, զանոնք իրականացուցնելու համար կազմակերպութիւններ կը լինին և ահա մէկ երկու տարի կանցնի և երբ կը տեսնեն թէ իրենց նպատակի չեն հասեր դեռ, կը յուսահատին և «այս չեղաւ, պարապ բան է, առաջ չերթար» կըսեն ու մէկ կողմ կը քաշուին։

Երբ «Հայոց Հայրենասիրական Միութիւն»ը կազմուեցաւ, ամենամեծ մասը այնպէս վարուեցան որ իրենց տարեկան բաժնորդագին և խիստ շատեր ալ իրենց մուտք միայն վճարելէ մէկ տարի յետոյ երբ տեսան թէ Հայոց թագաւորութիւն մը չտրուեցաւ և 300ի չափ անձի տուած մի քանի ֆրանքներով, — ո՞վ գիտէ ինչե՛ր կերազէին իրենք,— իրենց երեւակայած մեծ մեծ բաներ չիրականացան անմիջապէս, ա՛լ սկսան երկրորդ և երրորդ տարիներ ոչինչ վճարել և սպասել որ Միութիւնը ոչնչով հրաշքներ գործէր, մինչդեռ երկնային զօրութեամբ լինելը մեզի պատմուած հրաշքներն անգամ ոչնչով չեն եղած։

Մովսէս ջուր բխեցունելու համար ձեռքը գաւազան մ'ունէր որ ապառաժ քարին զարկաւ։ Քրիստոս կանգաքաղաքի հարանիքին մէջ հրաշքով գինի շինելու համար պահանջեց նախ որ թակոյկներով ջուր տան իրենց։ Ինչ է. «Հայոց Հայրենասիրական Միութիւն»ը եթէ տակաւին շարունակէր իր կազմակերպելու ձեռնարկած գործ, ինչպէս առ ժամանակ ուզեց և ջանաց շարունակել յարատեւութեամբ, արդիւնքը այս պիտի լինէր որ Միութեան ներկայացուցիչները աւելի երկար ժամանակ պարտքերի տակ մնալով բոլորովին պիտի ճմլուէին ի զուր։ Միթէ՞ մի քանի անձերի յարատեւութեան ոգին կրնայ դիմանալ ժողովրդական պէտքերի ահագին ծանրութեան, երբ ժողովուրդն ինքն թուլնայ յարատեւութեան մէջ և այսօր այս կողմ, վաղը անոր հակառակ կողմ դառնալով, մէկ տարի օգնածին միւս տարի տկարացունէ, անոր նորեկ հակառակորդի փայլուն խոստումներէն շլանալով. և այսպէս յաջորդաբար այն ալ թողլով, քիչ յետոյ անոր նորեկ հակառակորդի յարի, առանց միևնոյն ուղղութեան վրայ յարատեւելու. մինչև որ վերջապէս այս ու այն կողմ դառնալէ յոգնած յուսահատի և մնայ կէս ճանապարհի վրայն։

Որչա՛փ մարդեր կան մեր մէջ որոնք այնպէս կը խորհին որպէս թէ այսօր կը ցանես սերմը հողին մէջ և վաղը կը բուսնի ու պտուղ կուտայ։ Երբ տեսնեն թէ ձիւն ու սառնամանիք կապած և անոր տակ թաղուած են սերմերը, չեն յուսար թէ մի օր սառնամանիք կը հալին և նոյն իսկ ատոնք կը դիւրացունեն սերմերի ծլիլն ու երևան գալը։

Երբեմն կը գտնուէին հայրենակիցներ որոնք կը հարցնէին թէ «Արմենիան ի՞նչ գործ արած ունի, ո՞ւր է իր գործ. Սև ծովի տա՞կն է որ չերեւիր»։ Եթէ ոմանք չարամիտ հետաքրքրութեամբ մը կըսէին, այդ գաղտնիքներ խլելու պաշտօն ունենալով, ոմանք ալ միամտութեամբ կը խօսէին. ասոնք այնպէս կը կարծէին թէ այս պիսի գործերի յառաջդիմութիւնը օրը օրին զգալի կը լինի և չէին կրնար ըմբռնել թէ յարատեւութեան մէջ է յաջողութիւնը. թէ յարատեւութեամբ է որ մեր ազգային փափաքներ կրնան իրականանալ և շօշափելի դառնալ։

Ատոնք գործ ասելով այն կը հասկընան որ ելնես մի յիմարութիւն անես և 100 հազարաւոր Հայեր չարդել տաս զուր տեղ. այն ատեն իրենց աչքի կերևայ թէ իրաւի գործ կը կատարես։ Ի հարկէ, այդպիսի գործ կատարելու համար երկար տարիներ չարտաւութեամբ աշխատանքի, պատրաստութեան և այլնի պէտք չլինիր. մանաւանդ Տաճկի սուլթանի ներկայ տրամադրութեան մէջ, յարատեւ երկար աշխատանքի և տարիի ալ պէտք չկայ։ Հայերը կոտորել տալու և Հայ ժողովրդի միամիտ մասին ալ շօշափելի կերպով գործ ցոյց տուած լինելու համար։ Եփեսոսի Արտեմիսի տաճարը որ աշխարհի 7 հրաշալիքներէ մին համարուած էր, շինելու համար ահագին ծախքեր և երկար ժամանակի աշխատանք պէտք եղան. բայց Երոստրատ մը կրցաւ կրակի տալով մէկ քանի ժամի մէջ ոչնչացունել զայն, որով գործ մը կատարած եղաւ և իր անուն անցաւ պատմութեան մէջ։ Մեր միամիտների աչքին առջև, Երոստրատը լաւ և ազգու գործիչ պէտք է լինի որովհետև շատ շուտով կրցաւ քանդել մինչդեռ ուրիշներ տարիներով կաշխատէին շինելու համար։

Արմենիային կատարած գործը կուզե՞ս տեսնել։ Մի՛ փնտր թէ 15րդ թուի հրատարակուելէն մինչև 16րդ թուի հրատարակուիլը ի՞նչ եղաւ Հայոց ազգին մէջ, ի՞նչ նշանաւոր փոփոխութիւն մը եղաւ որ Հայ ազգի սիրտը թունդ հանէր և Եւրոպայի ալ ուշադրութիւնը դրաւէր։ Այլ հետաքրքիր եղիր և իմացիր թէ դեռ Արմենիան հրատարակուիլ չսկսած, 15 տարի առաջ, հայ գաղութներն ի՞նչ տեղեկութիւն ունէին ազգային վիճակին և մասնաւորապէս Հայաստանի վիճակին վրայ. ի՞նչպիսի նոր ոգի մը արթնցաւ այդ գաղութների մէջ և հետզհետէ ո՞ւր հասաւ գործը։ Հետաքրքրուէ՛ թէ մեր օտար թշնամիները Արմենիայի ձայնը խեղդելու համար ի՞նչպիսի միջոցներ ձեռք առին, անոր գործն ու օգտակարութիւնը Հայերէն աւելի իրենք նշմարելով և միամիտ ու դիւրահաւան Հայերի միջոցով անոր վնասելու աշխատելով։ Հետաքրքրուէ՛ թէ տարիների ընթացքին մէջ, և ոչ թէ մէկ թիւէն մինչև միւս թիւը միայն, ի՞նչեր գտնուած կան Արմենիայի մէջ, որոնք

գործելու ծրագիրներ են և յաջողութեան համար յարատևութեան կը կարօտին և որոնց ճշմարտութիւնը տարիների ընթացքին մէջ հետզհետէ ապացուցանել կուգան պատահած եղելութիւնները։

Երբ տղայ մը աչքիդ առջև ամէն օր կը մեծնայ, չես զգար, չես տեսներ ամէն օր անոր մեծնալը. բայց եթէ 15 տարի առաջ անոր ունեցած վիճակ ու հասակը միտքդ բերես, այն ատեն կըզգաս ու կըմբռնես թէ տղան ամէն օր, թէև քիչ քիչ, անզգալի կերպով, բայց կը մեծնայ եղեր։ Բաւական է որ չմեռնի, այն քիչ քիչը յարատևութեամբ կը շատնայ ու կը մեծնայ։

Ի՞նչ կը պատասխանէիր եթէ մէկը քեզ հարցնէր թէ ո՞ւր է, այս տղան չմեծնար, երէկէն այսօր բան մը կատարուած չեմ տեսներ ես. եթէ մեծնալու վրայ է, ցոյց տուր տեսնեմ այս միքանի օրի մէջ ո՞ր տեղն է աճելցեր։

Բնութիւնն անգամ, իր բոլոր զօրութիւնով մէկ տեղ, չինելու գործը կամաց կամաց և յարատև աշխատանքով գլուխ կը հանէ. քանդելու գործն է միայն որ շուտով կը կատարէ։ Փոթորիկ մի քանի վայրկենի մէջ կը տապալէ ծառեր որոնք հարիւրաւոր տարիների ընթացքին մէջ մեծցած բարձրացած էին. բայց մի քանի վայրկենի մէջ չկրնար բնութիւնը ծառ չինել։

Մեծ գործերը յարատևութիւնով առաջ կերթան. փոփոխամտութիւնն ու յուսահատութիւնը դիւրին գործերն անգամ կը դժուարացուցնեն և անյաջողութեան կը մատնեն։ Յարատևութեան ոգին միայն կրնայ յաջողցունել ազգերի կատարելիք մեծ գործերը։ Այդ ոգին պէտք է մտցունել մեր ազգի մէջ եթէ կուզենք գործ յառաջ տանիլ։

Ջուրն անգամ, թոյլ մարմին մը, կաթիլ կաթիլ բայց յարատև կաթելով, ապառաժն իսկ կը մաշեցունէ։

Մ. Փ.

ՍԱՍՈՒՆԻ ԿՈՏՈՐԱԾԸ

Սասունի նոր կոտորածին վրայ հետզհետէ առնուած տեղեկութիւնները կը հաստատեն որ սոսկալի խժդժութիւններ գործած է օսմանեան զօրքերի հրամանատար Ալի փաշան, յեղափոխականների հայդուկային խումբ մը ձերբակալելու պատրուակով։ Զարմանալին այն է որ մինակ «Դրօշակ» և իր արձագանգն եղող Թերթեր հրատարակեցին թէ Սերոբ փաշաի յաջորդն եղող Անդրանիկ՝ յեղափոխական ասպատակային խումբի մը դլուխն անցած մեծահռչակ սարսափ պատճառած է Թիւրք կառավարութեան Սասունի կողմեր և վերջերս ալ պատերազմ ունեցած է Թիւրք զօրքերին հետ մէկ մ՚ալ Թիւրք կառավարութիւնն ու անոր աղբիւրէ իրենց լուրեր առած Թերթերն են որ կըսեն թէ Ալի փաշան գնացած էր այդ Անդրանիկն ու իր յեղափոխական խումբ ձերբակալել և անոնց հետ կռուի բռնուելով ըսպաններ են զանոնք և ոչ թէ հանդարտ գիւղացի ժողովուրդը կոտորեր են։

Իսկ տեղական մեր ազգային վարչութիւններէ պատրիարքարան հասած տեղեկութիւնները կը պնդէն որ ոչ յեղափոխական խումբ կար և ոչ իսկ Անդրանիկ անունով հայտուկային պետ մը, այլ Բաղէշի զինուորական հրամատար Ալի փաշան հայ յեղափոխականների խումբ մը փնտռելու պատրուակով Սասուն գնացած և յուլիս 16 ին Զբաղանք (կամ Թիւրքերի գործածած բառով Սիպկան) գիւղը քարուքանդ դարձուցած, եկեղեցին կրակի տուած և բնակիչներն ալ կոտորած է։ Եւ իբրև թէ ապագային Սասունի մէջ յեղափոխական խումբերի մուտքն ու գործունէութիւնն արգիլելու համար, Ալի փաշան կուզէ զօրանոցներ հաստատել Սասունի Կելիկիւզան, Շինիկ-Սիմալ, Կուրմաքի և Տալորիկ գիւղերին մէջ։

Նոյն իսկ եթէ յեղափոխականների ասպատակային խումբ մ՚ալ գտնուած լինէր այն կողմեր, Ալի փաշան ո՛չ մէկ օրէնքով իրաւունք չէր ունենար ժողովուրդը կոտորելու. իր պարտականութիւն կը լինէր ապստամբները բռնել պատժել։ Ուստի Թիւրքի բերան եղող Թերթերը կը յայտարարեն թէ կռուին մէջ 16 հոգի միայն սպաննուած է որոնք յեղափոխականներ են եղեր. մինչդեռ հիւպատոսական տեղեկագիրներն ալ կը հաստատեն թէ ասպատակային ոևէ հայ խումբ կազմակերպուած չկայ եղեր այնտեղեր, այլ Ալի փաշան այդ պատրուակով գնացեր է Սասուն բազմաթիւ կանոնաւոր զօրքերով և զինեալ Քիւրտերով և մի քանի հարիւր անպարտ Հայ գիւղացիներ կոտորելէ։

Յայտնի է որ Սասունի լեռնականները քաջ կռուողներ են և իրենց քաջութեամբ այդ լեռների մէջ կրնան պահպանել իրենց հօտեր քիւրտ յափշտակողների ձեռքէն։ Անցած տարի թան և Բէհրան քիւրտ ցեղերը ըՋբաղանք գիւղի 400ի չափ ոչխարները քշեր տարեր էին։ Գիւղացիներն իրենց գլխաւորներէ Մակար անուն մէկին առաջնորդութեամբ գնացին հասան քիւրտերի ետևէն և յաջողեցան իրենց ոչխարներ ազատելով յետ բերել։ Քիւրտերը ոխ պահած էին ատոր համար Զբաղանքցիներին դէմ և հիմա առիթէն օգտուելով Ալի փաշաի զօրքերին հետ կերթան Զբաղանք և գիւղը քանդած ժամանակ կը փնտռեն ըէս Մակարը որ նոյն միջոցին գիւղէն բացակայ է եղեր. կը գտնեն անոր կինը որ յղի էր և չարաչար կը սպաննեն։ Նոյնպէս և Ալիի զօրքերը շատ մը կիներ կը բռնաբարեն, յետոյ կը սպաննեն, անխնայ սուրէ անցունելով նաև փոքրիկ մանուկներ։

Զօրավար Ալի բաշան Սասունէն Բաղէշ վերադարձին ինք անձամբ իր շահատակութիւններ պատմեր է Բաղէշի առաջնորդ Արժ. Զիլինկիրեան վարդապետին հետևեալ կերպով.

«Տեղեկութիւն ստանալով որ լաւ զինուած հարիւրաւոր հայ յեղափոխականներ խմբուած կան Զբաղանք գիւղին մէջ, կանոնաւոր զօրքերով գնացեր է հոն, խել մը Քիւրտ ալ իրեն հետ տանելով իբրև առաջադրանքի դիմացն է, տեսեր է հոն կատարեալ հանդարտութիւն կըրէ։ Յուլիս 14 ին հասեր է Զբաղանքի առջև և զարմանքով իմացեր թէ այն հարիւրաւոր յեղափոխականներ որոնց հետ գործ պիտի ունենար, 23 հոգի են եղեր։ Ատոնք եկեղեցին ապաստանելով զէնք պարպեր են զօրքերին վրայ։ Իր հասնելու երրդ օրը յարձակում ըրեր է եկեղեցին վրայ. բայց նախ եկեղեցին շրջատել տուեր է մացառներով որոնք բրցունել տուեր է։ Մի քանի ժամ եկեղեցին այդպէս բոցերով շրջապատէ յետոյ վերջապէս ներս մտեր և տեսէ որ 23 Հայ ըսուածը 3 Հայ է եր միայն։ Ատոնցմէ զատ, 80 տարեկան քահանայ մը, կին մը և փոքրիկ տղա մը կար։ Քահանայն ալ յեղափոխականներին մեղսակից լինելով, միւս 3 հետ մէկտեղ մեռած էր, ըսեր է Ալի փաշան և ցաւ յայտներ է միայն որ կին ու տղայն զոհ գնացին կռուին։ Գիւղի բնակիչներէն ալ 10 հոգի դիմադրեցին կայսերական զօրքերին և սպաննուեցան և հարկեղաւ գիւղը քանդելու բնաջինջ ընել։»

Երբ Ալի փաշան ինք իր բերանով այսչափը խոստովանած է Բաղէշի մեր Առաջնորդին, ա՛լ կարելի է երևակայել թէ ի՞նչ խժդժութիւններ գործադրուած կը լինին։

Մեծ պետութիւնների Կ. պոլսի դեսպանները պահանջեր են Բ. Դուռէն որ միջազգային քննիչ յանձնաժողով մը երթայ Սասուն եղելութիւնը քննելու և ստուգելու համար։ Բայց Բ. Դուռն առարկեր է թէ ինք արդէն քննիչ յանձնաժողով մը կը ղրկէ Սասուն, խնդիրը տեղին վրայ քննելու և յանցաւոր պաշտօնեայները պատժելու համար. հետևապէս հարկ չմնար միջազգային քննիչ յանձնաժողով մը ղրկելու։ Սուլթանի թիկնապահ և զինուորական քննիչ յանձնաժողովի անդամ Էնվէր փաշա արդէն Կ. պոլսէն ճանբայ ելած է Սասուն երթալու համար, իրեն հետ ունենալով դատական նախարարութենէն յատկացուած բարձր պաշտօնատար մը և քարտուղար մը։ Բաղէշի զինուորական հրամատար Ալի փաշան, Զբաղանքի կոտորածի հեղինակը, սուլթանի հրամանով պաշտօնանկ լինելով Սղերդ ղրկուեր է։

Ատոնք լոկ աճպարարութիւններ են որոնցմով Բ. Դուռը ժամանակ կը շահի. բայց անհաւանական չէ որ եւրոպական տէրութիւնները, թէև այժմ չինական խնդրով զբաղած, գոհ չլինին Բ. Դրան կատարած քննութիւնովը և միջազգային քննիչ յանձնաժողովի մը հոն ղրկուելու պէտքին վրայ պնդեն։ Կըսուի թէ ռուսական դեսպան Տ. Զինովիէվ այս իմաստով խիստ լեզուով գործածեր է Սասունի վերջին դէպքին նկատմամբ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՀԱՅՔԷՆ

Թրքա-պարսկական սահմանագլխի «Մահմադի» աշիրաթը, նախանձելով իրանց թշնամի ցեղապետ Ջահվար աղայի խաղաղ ստանալու վրայ և ի վրէժ իրանց կրած անպատուութեան, հրոսակային խմբեր կազմած սկսեցին օր-ցերեկով յարձակումներ անել, նոյն իսկ նահանգապետի տան վրայ, տէրութեան զինուորների վրայ։ 50-60 ձիաւորներ օր ցերեկով մտնում են Դիլման, Շահզադէի տունը, ծեծելով հրացաններ խլում են պահապան զինուորներից, ջարդում են բանտի դուռը և ազատում իրանց բանտարկուած ընկերներին։ Մի ուրիշ խումբ Ուրմիի ճանապարհի վրայ թալանում է 40 զինուորների և խլում հրացաններ։ Մի քանի օր առաջ սպաննեցին Ուրմիի Գեադիզկի պահապան 3 զինուորներին։ Քրդերի մի համարձակ խումբ էլ տանում է Խոյի զինուորանոցի թօփի ձիերը։ Քրդական այս համարձակ արշաւանքների դէմ, կառավարութիւն ոչ մի պաշտպանողական միջոց ձեռք չառեց. ազգաբնակութիւնը սարսափի մէջ էր։ Հաղորդակցութիւններ խպառ կտրուեցին և այդ պատճառով էլ մի քանի օրուայ մէջ ցորեն կրկին թանկացաւ։ Սովալուկ Թրքուհիներ ազատ ամարձակ ցրուում են հայ գիւղացի տէղեր. իսկ հայը չի կարող պաշպանել, որովհետև Թրքուհին անմիջապէս Արզ (խնդիր) կըտայ Սարփարատին թէ «էրմանի մանա ալ աթտ փիս սեոզ տէտի (1)»։ և այդ բաւական է սարփարատին՝ հայը կողոպտու համար։

* * *

Սալմաստցիների կրծքին չոքած ինքնակչ յեղափոխականներ- հայ ենիչարիներ, էլի չեն հանգստանում։ Մին առջնորդական գործակալի պաշտոնով, ի ուրիշը իբրև ներկայացուցիչ մի եկեղեցական կազմակերպութեան, իսկ մի քանի տասնեակ ձրիակեր լոթի-փոթիներ իբրև հայ զինուորներ (ձերգլուխն ուտի ձեր զինուորութիւն?) ուտում խմում են Սալմաստ-

(1) Հայերենէ ձեռք գցեց, վատ խօսք ասաց։

ցու սեղանից և վերջ..... ահա այս պէս փոխարինում։ Մահլամցի երիտասարդ Միքայէլը մի լաւ ռէվոլվէր է ունենում. ենիչարիներից մէկը ուզում է իրան առնել. Միքայէլը չի տալիս։ Անցնում է մի քանի օր. մի գիշեր ենիչարին իր մի քանի ընկերների հետ զօռով մտնում է Միքայէլի տուն, Միքայէլը պառկած է լինում. գազան ենիչարին չոքում է նրա սրտին և մերկացրած սուրը պսպղացնում, իսկ մի ուրիշը հրացանը ճակատին դնում։ Միքայէլի սարսափահար մայր և կինը տեսնելով իրանց սիրելիի վտանգաւոր դրութիւնը, լալով աղաչելով համոզում են Միքայէլին, որն էլ տալիս է ռէվոլվէրը։ Այն օրւանից էլ անկողնից վեր չկացաւ. ծանր հիւանդութիւն տիրեց նրան. մահը մօտեցել էր։ Եւ նա մեռաւ մի քանի օր առաջ, անվախութեամբ թողնելով իր «միամօր» մայրիկին և սգաւոր ջահիլ կնոջ։

1900 Յուլիս 11/24 Սալմաստ.

ՄԱՆ-ԱՐՄԷՆ

ՆԱՄԱԿ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԷՆ

Ի Կալկաթայ, ի 6/19 ապրիլ 900

(Շար. 1 բուհն եւ վերջ)

Ցընթացս աշակերտութեան(1) ի «Սուրբ Սանդուխտ» դպրոցին Թաղիադեանի, աշխուժավառ պատանին Յովհաննէս Շահնազար Սարգսեան, եցոյց զմեծ ինն ի գովելի յառաջադիմութիւն յուսումն ի մշակումն հայ ոսկեղինիկն դպրութեան յոյր սակս Թաղիադեան արժանի կացոյ զնա Առաջին մրցանակի վասն ընտիր հաւկարանութեան, և տարաւ նա յամին 18. զառաջին ոսկի պնակն, յորում նկարեալ էր Աչն Անեղական և սիրտ սրբոյն Մեսրովբայ, թերևս առաջինն յիւրում տեսակի ի դպրոցս ազգիս ի սփիւռս աշխարհ։ Զնկարագիր հանդիսի մրցանակաբաշխութեանն, զորմէ են բանք իմ, տեսանէք յէջս «Ազգասէր» լրագրոյն Թաղիադեանի (ի Թիւ 65, 1851 ամին), յոր և քիչ հայերէնի գտանեմք զարժանապատիւ յիր Էմմանուէլ վարդապետն Շահինեան։ Ի-աբան և կրօնաւոր Անտոնեան միաբանութեան որ զայնու ժամանակաւ ի Հռովմայ եկեալ ի Հնդիկս, ջանայր ստատել ստ դպրոց մի վասն ազգային մանկտւոյ, այլ սակայն չգտաւ զարժնին քաջալերութիւն և դարձաւ անդէն ի տիեզերահռչակն Հռովմ։ Ըստ վկայութեան Պարոն Խաչկայ Թաղէոսի Լեւտուժեան, միոյ յաշակերտացն Թաղադեանի որ բնակի աստ ի Կալկաթա, սոյն Հայր Էմմանուէլ Շահինեան, գոլով այր գրագէտ և ազգասէր յոյժ, յայց կանէր յամախ Թաղիադեանի ի «Սուրբ Սանդուխտ» և դեգերէր անդ ընդ հուսա-

(1) Ոչ սակաւ յառաջադէմ գտաւ պատանին Յովհաննէս Սարգսեան և յուսումն անգլիական լեզուին, թարգմանելով յաւուր ուսանողութեանն մատենիկ ինչ յանգլիականէն «Ճանապարհ երջանկութեան» յորջորջեալ, զորմէ յիշատակէ Թաղիադեան, ի Թիւ 55 «Ազգասէրին» վասն 1850 ամին, օրինակ զայս.

«Ուրախութեամբ հրատարակեաք, զի «Ճանապարհ երջանկութեան» անուանեալ գրքոյկն թարգմանեալ ի Պարոնիկ Յովհաննէսէ Շահնազարեան Սարգսեանց, միոյ յաշակերտաց դպրոցի Սրբոյն Սանդխտոյ, տպագրեալ ի գործատան Ազգասիրաց Արարատեան առ ի լոյս ընծայեցաւ ի յիշատակ երախտեաց արժանապատիւ քեռւոյ իւրոյ, Պարոն Յովհաննու Սեթեան՝ որ ի Բթաւիա։»

ժա և բերկրէր նա տեսանել զյառաջադիմութիւն աշակերտաց և աշակերտուհեացն ի լեզու և ի բարբառ մեր Աստուածոյս, ի շնորհս անմահ երախտեաց անանուէր վարժապետին, որոյ անհուն սքէչացող և գնահատող էր և ինքն ի բուն սրտէ և ի բովանդակ մտաց։

Եւ անցի՛ն 50 ամք յորմէ հետէ աշակերտեցաւ Պարոն Սարգսեան յոտս Մեսրբայ երջանկայիշատակ վարժապետին Թաղիադեանի, այլ սակայն ցարդ անմոռաց և անջինջ ունի ի սրտին զքաղցր յիշատակ իւրոյ բազմերախտ վարժապետին։ Մինչ խորին սքանչանօք խօսի զանզուգական հանճարոյ նորին և զբուսոյ բարուց։ զի ունեցաւ բարեդէպ առիթ ճանաչոյ զԹաղիադեան ի մօտոյ, բնակակից սեղանտկից (1) լեալ ընդ նմա յընթացս եռամեայ աշակերտութեանն ի «Սուրբ Սանդուխտ» դպրոցին։ Յամին 1888, գերբոց և հրատարակեաց Պարոն Յովհաննէս սրգսեան գիւր «Դիտողագիր ի վերայ Կենսագրութեան Մեսրովբ Դ. Թաղիադեանի» տպագրեալն էր ի Տփխիս յամին 1886 որոյ առաջին մասն «արարեալ էր յումեմէ ի Կալկաթա» յամին 1870. լի անհաճոյ սուտակասպաս բանիւք։ Ի «Դիտողագրին» ջրեաց և ջնջեաց Պարոն Սարգսեան զզրարանութիւնս և զանհիմն զրպարտութիւնս անանուն կենսագրին Կալկաթայի(2). որ նկրտէրն գէթ յետ մահուան Թաղիադեանի աղարտել զհամբաւ նորին ի գրական աշխարհին, կրիւք և նախապաշարեալ մտօք յերիւրելով զրանս իւր ի վերայ Թաղիադեանի և բուսոյ բարուց նորին, «գրաստ գրարարձ» կոչելով զանմահ քերթողն ազգիս. ցնդեալ և նախապաշարեալ մտացն արդարև ծնունդ հարազատ։

Յամին 1893 Պարոն Սարգսեան ետ հրատարակել իւրով ծախիւք ի Տփխիս ըզսխրալի քերթուածն Թաղիադեանի — «Եղերերգութիւն յօրհասն Թանգայ Թաղիադեանց»— կոչեցեալ որոյ անտիպ ձեռագիրն գտանէր աստ առ ընթեր Պարոն Խաչկայ Աւետումեան յարգելի բարեկամին իմոյ և աշակերտակցի իսկ Պարոն Յովհաննու Սարգսեանի ի «Սուրբ Սանդուխտ» դպրոցին։ Նուաստութիւն իմ ընդօրինակեալ զայդ ձեռագիր ընդ այլոց և յաւելեալ յայն ծանօթութիւնս ինչ զազգատոհմէ չքնաղին Թանգայ Թաղիադեանց, առաքեցաք առ Արժանապատիւ Տէր Յովհաննէս հայկաբան աւագ քահանայն Մկրեան որ ի Մեծն Պոլիս. որ զառաջինն ի լոյս ընծայեաց գիւր կենսագրութիւն Մեսրովբայ Դաւթեան Թաղիադեանց Երեւանեցւոյ յամին 1886. միջոցաւ «Արձագանք» լրագրոյն, որպէս «Յաւելուած». պատուական հայրն մեր Մկրեան չկարացեալ ի լոյս ընծայել զայդ մատենիկ— Եղերերգութիւն յօրհաս Թանգայ Թաղիադեանց— ի Կ. պոլիս։ յերեսաց խնբծանաց գրաքննիչ ատենին որ անդ, հարկեցաւ տպագրել տալ զայն անդ ի Տփխիս, ուր և տպագրեցաւն յամին 1893։

Սոյն առթիւ աւելորդ իմն չվարկանիմ յիշատակել աստանօր ի ծանօթութիւն բանասիրաց թէ Մկրեան հայրն ի քանի ամաց հետէ խմբագրէ զՇոխ և զվիակատար կենսագրութիւն Թաղիադեանի, և ունի ի լոյս ածել զայն ի մօտ ապագային եթէ կամք իցեն երկնից։

(1) Մայր Պարոն Յովհաննու Սարգսեանի էր քոյր չքնաղին Թանգայ, վաղամեռիկ կնոջն ասեմ Թաղիադեանի և հօրաքեռն իմոյ իսկ. որոյ յիշատակ օրհնեալ եղիցի միշտ։

(2) Որպէս արդէն յայտ է բանասիրացն ազգիս, անանուն կենսագիրն Թաղիադեանի ի Կալկաթա՝ չէր այլ ոք եթէ ոչ հանգուցեալ Տէր Յովհաննէս Աւագ Քահանայն Խաչկեան, որ գոլով փառասէր և եսամոլ, չսիրէր զկծու բանս անաչառն Մեսրովբայ։

Անզուգական էր Թաղիադեան որպէս քերթող, մատենագիր և պատմաբան, վիպասան և հրապարակագիր, վարժապետ և աստուածաբան, հնախօսդ և լեզուագէտ, և ըստ վկայութեան բազմահմուտ հօրն Ալիշանի, «մի յերիցագոյն և նշանագոյն գրչաց դարուս յազգիս». այլ սակայն կոյր բաղդին բերմամբ լաւագոյն վիճակի չարժանացաւ և ըստ բանից իւրոց «յաշխարհաց յաշխարհս վտարանդի և հալածական գնաց» և եղև մերթ գրաշար տպարանի, մերթ պատմաբան Հնդկաստանի, մերթ փերեզակ յերկրամիջի և մերթ հիւանդ գետնախտի». այլ սակայն ո՞ր հայ հանճար լաւագոյն բաղդի արժանացաւ։

Անողո՞ք ճակատագիր և դու բա՛խդ զաչացու, ցո՛ր չափ արդեօք հալածական վարէք զանոք և զանօգնական, զանտուն և զանդրամ դրագէտն Հայ։ Այլ սակայն գթած են երկինք.....

ՄԵՍՐՈՎԲ Ց. ՍԷԹԵԱՆՑ

ՀԱՅԵՐ Ի ԹԻԻՐԲԻԱ

Վանի այցելու հովիւ Տ. Ներսէս եպիսկոպոս Ասլանեան կ. պոլիս գալու համար Վանէն մեկնած լինելով, առաջնորդական փոխանորդ նշանակուած է այժմ Բագրեւանդեան Տ. Սահակ վարդապետը։

— Անվճար մնացած զինուորական տուրքերի թողման համար Սուլթանի հանած իրատէին առթով, Վանի առաջնորդարանը Քաղաքական ժողովի անդամներէն Տիար Մկրտիչ Մաքսապետեանին պաշտօն յանձներ է այդ անվճար մնացած տուրքերի քանակութիւնը ճշդել և վերջին երեք տարիներ մեռած կամ Վանէն գաղթած անձերի ցուցակը պատրաստել։

— Քղիի առաջնորդական տեղապահ Տ. Վահրիճ վարդապետ հրաժարական տալով քաշուեր է Կարին և հրաման խնդրեր է պատրիարքարանէն որ կամ ուրիշ տեղ մը պաշտօն տրուի իրեն և կամ թոյլատրուի Կ. պոլիս երթալ։ Կուտինաի (Քէօթահիա) Հայ-հռովմէականների առաջնորդ Էմմանուէլ վ. Պալեան իր այդ պաշտօնէ հրաժարական առած և Հայաստանեայց եկեղեցւոյ գիրկը դիմած լինելով, խնդրեր է պատրիարքարանէն որ երթայ ժամանակ մը Արմաշի դպրեվանքը մնայ աւելի ծանօթանալու համար Հայաստանեայց եկեղեցիի ծէսերին և արարողութիւններին։ Էմմանուէլ վարդապետ Կուտինաէն Կ. պոլիս եկած է արդէն։

— Հալէպի Հայ-հռովմէականների առաջնորդ Աւետիս արքեպիսկոպոս Թիւրքեան վախճաներ է 55 տարեկան հասակին մէջ։ Հանգուցեալը Հայ-հռովմէականների նշանաւոր եկեղեցականներէ մին հանդիսացած էր իր արժանիքներով։

— Վախճանած Աշըգեան պատրիարքի քոյրը, իբրև ժառանգորդ, իր եղբօր 1894 փետրուար և մարտ ամսաթուակներին համար դատ բացած էր պատրիարքարանին դէմ, առարկելով թէ դեռ վճարուած չէին ատոնք մինչդեռ պատրիարքարանը կը պնդէր որ վճարուած են, միայն թէ սովորութիւն չկայ պատրիարքներէն իրենց ամսական վճարուած ատեն ստացագիր առնելու ինչպէս որ կը պահանջէ դատարանը։ Նոյնպէս և Աշըգեանի քոյրը կը պահանջէ ապրիլ և մայիս ամսականներն ամբողջովին և յունիսի կէս ամսականը որովհետև Աշըգեանին պատրիարքութենէ հրաժարականը յունիս ամսին մէջ ընդունուած էր սուլթանէն, մինչդեռ պատրիարքարանը, ցարդ ընդունուած սովորութեան համեմատ, Աշըգեանը իր պաշտօնէ հրաժարած համարելով իր հրաժարական տալէն յետոյ, դադրեցուցած է անոր ամսական վճարելը։

Այսու ամենայնիւ, նախագատ ատեանը վճռեր է թէ պատրիարքարանը պարտաւոր է, վերոյիշեալ հաշուին համեմատ, 225 ոսկիի գումար մը վճարել Աշըգեանի քրոջ։ Պատրիարքարանի փաստաբանը Ասասեան Մկրտիչ էֆէնտին, որ դատավճիռը տրուած միջոցին բացակայ կը գտնուէր, վերաքննութեան դիմեր է։

— Ամեն. Օրմանեան պատրիարքն Իտալիսի Մարգարիտա մայր-թագուհիին ցաւակցութիւն յայտնած լինելով Ումպերթօ թագաւորի սպանման համար, այրի թագուհին հեռագրով շնորհակալութիւն յայտնած է մեր Ս. Պատրիարքի, իր օրհնութիւն խնդրելով։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՍԻԹԻՒՆՆԵՐ

Շնորհակալութեամբ ստացաք ենք հետեւեալները.

ՆԷՏԱ (մամիս պատմածը). թարգմանեց պուլկարերէնէ Գրիգոր Թիւրքիւնեան։ Վառնա արտատպեալ «Իրաւունք» լրագրէ. 1900.

(Ութսաձալ 112 երեսներէ բաղկացած այս գրքոյկ որ հռչակաւոր պուլկար հայրենասէր—գրագէտ Լիւպէն Գարավէլօֆի գրած վէպերէ մէկի թարգմանութիւնն է, կը պատկերացունէ Պուլկարների ունեցած վիճակը Թիւրքական հարստահարիչ լուծին տակ։ Մեր և Պուլկարների նախկին վիճակին մէջ եղած բազմաթիւ նմանութիւններ որ կը տեսնուին այդ գրքոյկի մէջ, շատ հետաքրքրական կը դարձնեն անոր ընթերցումը։ Գինն է կէս ֆրանք և կը ծախուի Վառնա «Իրաւունք»ի խմբագրատունը և Ֆիլիպէ թարգմանչին քով)։

* *
*

Տիգրան Մանավեան—ՊԱՏՈՒՀԱՆԻՆ ՄՈՒՐՀԱԿԸ. թատերգութիւն եօթը արարուած. հրատարակիչ Արամ Մանավեան։ Վառնա. Տպարան Արեւելեան, Օննիկ Բարսեղեանի. 1899։ գին 1 ֆրանք։ Ստանալու համար դիմել

A. Zarphanelian, Varna (Bulgarie)։

* *
*

ՆՈՐ ՔՆԱՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ կամ հաւաքածոյ հին և նոր ազգային երգերաւ։ Մաս Ա.։ Հրատարակիչ Յակոբ Սիսակ։ Վառնա. 1897։ գին 2 ֆրանք. փոստի ծախքով 2 ֆր. և 20 սանթիմ. Դիմել Վառնա, Զարբհանէլեան դրատան։

ՆՈՐ ԹԵՐԹ ՄԸ

Հայերէն նոր թերթ մ՝ալ, ՆՈՐ-ՕՐ անուն, սկսած է հրատարակուիլ Գահիրէի մէջ, յունիս ամսի սկզբէն ի վեր։

ՆՈՐ-ՕՐԸ հրատարակողը Գահիրէի Լսարան-Ընթերցարան ընկերութիւնն է և ինչպէս կերևի պարունակութենէն, արդէն իսկ ժողովրդականութիւն գտած է Գահիրէի մէջ ուր վարժ գրիչներ կաջակցին իրեն և հետաքրքրաշարժ կը դարձուցեն։ ՆՈՐ-ՕՐն ալ իր նախածին եղբայրակցի Արշալոյսի պէս տեղական խնդիրներով աւելի կը զբաղի։

Փափաքելի է որ Եգիպտոս ուր Արմաւենին շուտովխորշակահար չորցած, Նեղոսը ցամքած և փայլփլուն փառրոսը մարած է, երկար ատեն պայծառ մնան Արշալոյսն ու ՆՈՐ-ՕՐԸ, տեղական հայ գաղութի զօրութեամբը։

«ՆՈՐ-ՕՐ» կը հրատարակուի շաբաթն երկու անգամ։ Արտասահմանի համար տարեկան բաժնորդագինն է 18 ֆր. և վեցամսեայն 10 ֆր. իսկ Ռուսիայի համար տարեկանը 7 ռբլ., վեցամսեայն 4 ռբլ.։

«ՆՈՐ-ՕՐ»ի հասցէն է

Direction du journal NOR-OR
B. P. N. 117
(Égypte) Caire

ՓՈՔՐԻԿ ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ

Սալմաստ. ՀԱԼԱԾԱԿԱՆ. Շնորհակալ ենք «15 տարի» վերնագրով Ձեր յօդուածի համար. բայց չենք հրատարակեր որովհետև սկզբէն իվեր մենք մերժած ենք Արմենիայի համար այդպիսի ներբողականներ հրատարակելը։

Պուքրիէ. Գ. Բ.— Ձեր առաջարկած բաղձանքի համեմատ, «Յարատևութեան ոգին» վերնագրով մեր յօդուած գրուած է ներկայ թուին մէջ։

ԹԻՒՐԲԻԱԷՆ ԼՈՒՐԵՐ

Սեպտեմբեր 1ի (օգոստ. 19 Հ. Տ.) շաբաթ օր տօնուեցաւ Սուլթան Համիտի գահակալութեան 25րդ տարեդարձի յոբելեանը։ Բոլոր պաշտօնեայները սուլթանին աչքը մտնելու կամ պաշտօնազուրկ չլինելու համար իրար հետ մրցումի ելած էին հանդէսին փայլ մը տալու մասին։ Քրիստոնեայ հասարակութիւնների ներկայացուցիչներն ալ երախտագիտական ուղերձներով և ընծայներով ներկայացան սուլթանի դահին ոտքը։ Աւելորդ է ըսել որ ԸՍՏԻՊՈՒԱԾ ԵՆ այդպէս ընել Թիւրքիայի մէջ ուր կառավարութեան վարմունքին դէմ ոևէ դիտողութիւն, նոյն իսկ ամենախորին յարգանքով, ներկայացուցանելու ազատութիւն չկայ։

Եւրոպական և պարսիկ տէրութիւններն ալ հանդէսին մասնակցելու համար յատուկ պատուիրակութիւններ ղրկած էին որոնց մէկ քանին չքեղ ընծայներ ալ բերած էին սուլթանին. ատոնց մէջ ամենէն աւելի աչքի կը զարնէր Ռուսիայի ցարին ղրկած ճարտարարուեստ և թանկագին ժամացոյցը։

—Ռուս կառավարութիւնը Խարբերդի մէջ հիւպատոս մը ունենալու իրաւունք ստացաւ ուր մինչև այժմ պարսկականէն զատ ոչ մի հիւպատոս չկար. և ոչ իսկ ամերիկեան հիւպատոս, թէև Ամերիկա բաւական յարաբերութիւններ ունի Խարբերդի հետ և Ամերիկացի միսիոնարներ ու քոլէժ մը հաստատուած կան հոն։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՍԻ ԼՈՒՐԵՐ

Իտալիայի Ումպերթօ թագաւորը սպաննող անիշխանական Պրէսին ցըկեանս շղթայակապ աշխատանքի դատապարտուած է։ Թէև ըսուեցաւ որ վերաքննութեան պէտի դիմէ, բայց չհաստատուեցաւ այդ լուր։

— Անգլիայի կլասքով քաղաքին մէջ ժանտախտէ բռնուողներու թիւը հետզհետէ կաւելնայ։

— Չինաստանի մայրաքաղաքին Բէքինի մէջ եւրոպական տէրութիւններու զօրքերին մտնելէն յետոյ, դուրս ելնելու համար տեսակ մը անհամաձայնութիւն ծագած է հիմա տէրութիւններին միջև։ Ռուսիա կըսէ թէ քանի որ Բէքին մտնելու մեր նպատակն էր միայն մեր դեսպաններ և հպատակներ պաշարման վիճակէն ու մահի վտանգէն ազատել, հիմա որ այդ նպատակի հասած ենք, պէտք է մեր զօրքեր ու պաշտօնեաներ Բէքինէն հանելով, քաշուիլ ուրիշ տեղ որ Չինաստանի փախստական կայսրը և մայր-կայսրուհին վերադառնան իրենց մայրաքաղաք, օրինաւոր կառավարութիւն մը գտնուի հոն և անոր հետ բանակցութեան մտնենք։ Իսկ միւս տէրութիւններ աւելի տրամադիր կերևին որ Բէքին մտնելէն յետոյ, հոն կարգ ու կանոնը վերահաստատեն, օրինաւոր կառավարութիւն մը գտնուի անոր հետ բանակցելու համար և այնուհետև իրենք քաշուին դուրս ելնեն մայրաքաղաքէն։

—Թրասվալի մէջ պատերազմը դեռ վերջացած չէ։ Պոէրները տակաւին կը շարունակեն իրենց յարձակումներով և դիմադրութիւններով նեղացունել անգլիական զօրքերը, թէև Լորտ Ռոպերթս անգլիական երկիր հրատարակած է արդէն Թրանսվալը։

— Ռումէն և պուլկար կառավարութիւններին միջև ծագած վէճը որ պատերազմ կը սպառնար, առ այժմ Պուլկարիայի կողմէն մեղմացած կերևի մեծ տէրութիւնների տուած խորհուրդներով որոնց դիմած էր Ռումանիա։ Պուլկար կառավարութիւնը խոստացած է դատել և պատժել Սոֆիայի Մակեդոնական կեդրոնաժողովի այն յանցապարտ անդամները որոնք պուլկարաբնակ ռումէններին սպառնական նամակներ ղրկելով դրամ ձեռք կը բերեն, չտուողը կը սպաննեն և նոյն իսկ Ռումանիայի մէջ ալ կը յանդգնին իրենց հակառակորդներ զարնել ըսպաննել տալ։ Այսու ամենայնիւ, կառավարութիւնների այդ հաշտասական վարմունքին հակառակ, ռումէնպուլկար ժողովուրդներին միջև ս ու այն տեղ վէճեր և մինչև իսկ ասնահեղ կռիւներ կը պատահին։

—Ռուսիայի Զարը Ֆրանսայի դրաստութեան նախագահ Տ. Լուբէին Ս. Անդրէասի պատուանշանը սկելոն առթով գրած նամակին մէջ ցաւ յայտնած է իր և ցարուհիին մէն որ այս միջոցիս չեն կարող Լիզ այցելել և Արուեսահանդէսը տեսնել։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

ԾԱԽՈՒ ԳԻՐՔԵՐ

Արմենիայի խմբագրատան մէջ ծախու կը գտնուին հետեւեալ գրքերը որոնց առջեւ նշանակուածներին մէջ հաշուուած է նաև զելու փոստի ծախքը։

Ծրարները ապահովագրած (recommandé-registered) ստանալ-զողները պէտք է որ ամեն մէկ ծրարի (մինչեւ 2 քիլօ) համար 25 սանթիմ ապահովագրութեան ծախքը վճարեն։

ՊԻՏԱՆԻ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ

(Յատկապէս պատրաստուած Ամերիկայի Միացեալ Նահանգաց Հայ գաղթականներուն կեանքի, ժամանակի դրամի խնայողութիւն ընել տալու հարկ եղած դիւրութիւններն ընծայելու համար։) Աշխատասիրեաց Պետրոս Ռ. Թորոսեան. Տպագրեալ Նիւ Եորք, Էլիաս Խալաֆ և ընկ. 1897։ Ամերիկա գնացող Հայերին և կամ արդէն հոն գտնուողներին համար շատ կարևոր գիրք է։ Գինն է 1 ֆրանգ և 25 սանթիմ։

ՄԻ ՊՈՒԼԿԱՐ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ (ԶԱՔԱՐԻԱ ՍԹՈՅԱՆՈՎ)

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ
ԾԿՐՏՈՒՔ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ
1894

Պուլկարիայի անկախութեան հերոսներէ մէկին, Զաքարիա Սթոյանովի, որ իր ընդունակութեան շնորհով յաջողեցաւ մի լեռնաբնակ գիւղացի հովուի պարզ վիճակէն հետզհետէ արհեստաւոր, վարժապետ, յեղափոխական գործիչ, խմբագրապետ և վերջապէս ազատ Պուլկարիայի Ազգային ժողովի նախագահ դառնալ խիստ հետաքրքրաշարժ կենսագրութիւն է, ուր ուշադրութեան արժանի տեղեկութիւններ կան նաեւ Պուլկարիան Թիւրքի լուծէն ազատելու աշխատող պուլկար հայրենասէր յեղափոխականների գործունէութեանը մասին։ Սկիզբը գրուած է նաեւ հեղինակին, Բրօֆէսէօր Լուի Լէժէի, և թարգմանչին միջեւ եղած թղթակցութիւնը այս գրքի հայերէն թարգմանութեանն առթով։

Հեղինակը շատ իրաւամբ կը գրէ իր յառաջաբանի վերջ թէ «Զարմանք պիտի պատճառէ ինձ եթէ ընթերցողների հետաքրքրութիւնը չշարժի պետական մարդ դարձած մի գիւղացիի այս վաւերական պատմութեան վրայ։»

Գինն է փոստի ծախքով մէկտեղ 1 ֆրանգ և 40 սանթիմ։

Տարածելու համար մեծ քանակութեամբ առնողներին 25 % զեղչ կը լինի։

(Պարսկաստանի Հայերին համար 1 ֆրանգ է։

Առաջին ամերիկեան ԲԱՌԱՐԱՆ ԱՆԳԼԻԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ. (Յատկապէս պատրաստուած Ամերիկայի Միացեալ Նահանգաց մէջ գտնուող հայ գաղթականներէն գործաւոր և բաղդատաբար քիչ ուսեալ դասակարգին Անգլիերէնի մէջ աւելի յառաջդիմելուն նպաստելու համար։) Աշխատասիրեց Պետրոս Ռ. Թորոսեան։ Կը պարունակէ աւելի քան 25.000 բառեր։ Նիւ Եորք. Էլիաս Խալաֆ և ընկ. 1899։

(«Պիտանի գիտելիքներ»ի և «Ինքնուսուցիչ անգլիերէն լեզուի»ի հեղինակ Տիար Պ. Ռ. Թորոսեանի 3րդ աշխատասիրութիւնն է այս որ կը հրատարակուի Նիւ Եորքի մէջ ինչպէս արդէն ծանուցուած էր։ Աշխատասիրողն իր աչքի առջև ունենալով ասկէ առաջ հրատարակուած անգլիերէնէ հայերէն բառարանները, ջանացած է լաւագոյն բան մը արտադրել իր գծած սահմանին մէջ որի մասին բացատրութիւններ տրուած են գիրքի յառաջաբանին մէջ, ինչպէս և «Անգլիերէն և հայերէն ցարդ հրատարակուած բառարաններու բաղդատական քարտէզ»ին մէջ որ առանձին տպագրուած է։ Անգլիերէն ամեն մէկ բառի առջև իր հնչում դրուած է հայերէն տառերով։

Այս բառարան որ իր յառաջաբանէ և յաւելուածներէ զատ, 360երկիջեան երեսներէ կը բաղկանայ փայլուն թուղթի վրայ գեղեցիկ տպագրութեամբ և կազմով, կը ծախուի Ուէսթ Սայտքընի մէջ հեղինակին քով 2½ դոլարի։

Կարելի է նաև ստանալ Արմենիայի խմբագրատունէն 13 ֆրանգով Մարսէյլի մէջ. իսկ Մարսէյլէն դուրս ղրկուելու համար, փոստի ծախքովը մէկտեղ կարժէ 13 ֆր. և 80 սանթիմ. փոստին արձանագրել տրուած (registered) ղրկուելով 14 ֆրանգ։)

ՇԷՔՍՊԻՐԻ ՀԱՄԼԷԴԸ

Շէքսպիրի ՀԱՄԼԷԴԸ որ արևմտեան աշխարհաբար լեզուով հայերէնի թարգմանած է քաջ անգլիագէտ Տիար Գարեգին Յ. Փափազեան, կարելի է ստանալ նաև Արմենիայի խմբագրատունէն։

Տպագրուած է Վիէննայի Մխիթարեանց տպարանը, մաքուր թղթի վրայ և ունի մեծ ութածալ գիրքով 183+IV երես։

Գինն է 2 ֆրանգ և 50 սանթիմ։

ՅՆՕՐԷՆ—ԽՄԲԱԳԻՐ
Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ
Հայերէն տպարան Մ. Փորթուգալեան
Le Gérant : François CARRIERE
Marseille. — Imprimerie du Midi